

Uit de vereniging:

- Blz. 2 40 jaar Milieu- en Heemkunde Vereniging Swalmen en 40 jaar HeemkundeVereniging Maas- en Swalmdal
- Blz. 2 Schenkingen
- Blz. 2 Jaarprogramma Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal – MHVS

Overige artikelen:

- Blz. 3 Wij verlieten ons vaderland
- Blz. 6 Aezelprojek
- Blz. 7 Kroniek van Swalmen, april, mei en juni 2020
- Blz. 8 Mijnhouthandel Reuver
- Blz. 9 Wat zien we op een foto van de St. Lambertuskerk uit 1943?
- Blz. 10 Een circus opgericht door een Belfeldenaar
- Blz. 13 Geërfd, overgenomen of geleend?
- Blz. 14 De Maasgouw
- Blz. 15 Groenewoud
- Blz. 16 Uit de oude doos
- Blz. 16 Gerichtsprotocollen Beesel-Belfeld (3)
- Blz. 18 De Swalmbode, weekblad voor Swalmen, Boukoul en Asselt
- Blz. 19 Poor of prei?
- Blz. 20 Zo was het

Foto's aangeleverd door:

- Marjan Blom blz. 2
- Archief MHVS blz. 7, 9, 15
- Hans Simons blz. 8, 18
- Agnes van der Linden-Schoeren blz. 8
- Archief W. van Diepen blz. 10, 11, 12
- Nico Berger blz. 15, 16
- Theo Derks blz. 20
- Archief HVMS blz. 20

Uit de verenigingen:

40 jaar Milieu- en Heemkunde Vereniging Swalmen en 40 jaar Heemkunde Vereniging Maas- en Swalmdal

Beste leden,

Dit jaar bestaan onze beide verenigingen 40 jaar. Beide verenigingen waren voornemens dit samen met hun leden te vieren.

40 Jaar inzet voor heemkunde, natuur, milieu en behoud van vele waardevolle zaken, in de regio tussen Roermond en Venlo, kunnen wij niet ongemerkt voorbij laten gaan.

Helaas leven wij momenteel nog in het Coronatijdperk, waar weliswaar de maatregelen versoepeld, maar de gezondheidsrisico's nog niet verdwenen zijn.

Vandaar dat beide besturen hebben besloten de geplande activiteiten tot volgend jaar op te schorten. Uitstel maar zeker geen afstel. Wij hopen iedereen volgend jaar weer te kunnen uitnodigen en wensen jullie een goede gezondheid toe.

Namens bestuur MHVS
Toine Wuts, voorzitter

Namens bestuur Heemkunde Vereniging Maas-Swalmdal,
Henri Smeets, voorzitter

Schenking aan de MHVS

- Uit de nalatenschap van mevr. Nelly von Berg-Meuter ontvingen wij een drietal brieven die zij schreef over de evacuatie. Een waardevolle toevoeging aan ons oorlogs-dossier. Met dank aan de heren Jos von Berg en Ger Leppers.

- Dhr. Thissen uit Kerkrade heeft ons ca. 4.000 overlijdensprentjes geschonken, 1 briefhoudermap, foto's van kasteel Hillenraad en kranten-artikelen van de verbouwing van het gemeentehuis Roermond van 31 december 1959. Verder diverse inventarissen Rijksarchieven in Limburg vanaf 1200 tot de Franse Tijd en enkele uit de 19e eeuw.

- Dhr. Jos Alers schonk ons een tegel met het oude Roermondse wapen en Uit de Maasgouw, 13e jaargang, 15 juni 1891, no. 38: 'Nieuw loflied van Swalmen' (zie pagina 14).

Jaarprogramma Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal en Milieu- en Heemkunde Vereniging Swalmen 2020

18 oktober	Herfstwandeling in samenwerking met IVN De Steilrand
24 oktober	Nacht-van-de-Nachtwandeling
november	Presentatie jaarboek (Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal)
november	Heemkundeleden vertellen over hun passie.... (Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal)
december	Lezing door Barbara Beckers 'Toen ging het op mars' (Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal)
26 december	Kerstwandeling (gezamenlijke activiteit)

En verder... het programma kan nog worden aangepast, afhankelijk van de huidige richtlijnen van

de overheid. Er staan (onder voorbehoud) enkele kleine excursies op het programma. Nadere publicaties op <http://www.facebook.com/mhvs.swalmen> en Puiklokaal.nl.

Wandelingen Swalmdalgidsen en kanotochten. Deze activiteiten worden georganiseerd door Staatsbosbeheer en zijn niet gratis. Zie ook www.natuurlijkasselt.nl en voor de wandelingen met de Dorpsgidsen in Beesel, zie www.rondleidinginbeesel.nl.

Het jaarprogramma van IVN De Steilrand is te vinden op <http://ivn.nl/afdeling/de-steilrand>.

Voor actuele meldingen over deze activiteiten volg onze agenda. Berichtgeving over aanstaande activiteiten worden ook bekend gemaakt via de digitale nieuwsbrief 'De Kleine Zeumer.' Aanmelding daarvoor kan door een mail te sturen aan twanernst@ziggo.nl.

Wij verlieten ons vaderland

Lei Litjens

Zoals onze Reuverse en ook vele Beeselse lezers bekend zal zijn, emigreerde onze dorpsgenoot de heer Litjens met vrouw en kinderen naar Australië. Lei heeft zich bereid verklaard ons in enkele brieven hierover een en ander te vertellen, hetgeen zeker voor aspirant-emigranten zeer interessant zal zijn. Wij danken Lei hartelijk voor deze bereidwilligheid en wensen hem in zijn nieuwe vaderland een gelukkige toekomst.

Hier volgen de zesde en zevende aflevering van Lei Litjens's verhaal: 'Wij verlieten ons vaderland', uit 'Ons weekblad, 16e jaargang, november – december 1953'.

Doordat we verhuisd zijn naar een nieuwe woning, gebouwd door de baas, heb ik een keer niet kunnen schrijven, maar nu gaan we weer verder.

We zullen het verhaal weer opnemen waar we het beëindigd hebben, namelijk mijn relaas over de kerk. We beginnen dan met te vertellen, dat de mensen hier in de kerk zeer eerbiedig zijn. Men stormt niet naar de communiebank, maar iedere bank wacht rustig de beurt af. En na de Consecratie geen gestommel, geen hoesten, men blijft stil op de knieën zitten tot de communie is geweest, dan gaat men zitten.

Het gebeurt wel eens dat een hond de kerk binnen komt wandelen, maar niemand stoort er zich aan.

De priesters hebben het zwaar hier. Ze moeten drie tot vier parochies bedienen. Wel heeft ie-

dere geestelijke een auto ter beschikking, maar dat is met die afstanden hier ook noodzakelijk.

Na de H. Mis ontmoet je de bekenden, die hier en daar verspreid wonen. Dan kun je nog eens Hollands praten. Iemand vertelde mij dat in Bendigo timmerlieden gevraagd werden. Of dat iets voor mij was? Hij gaf mij het adres van een priester daar ter plaatse. Ik moest maar naar hem toegaan en die zou voor het verdere zorgen.

De volgende morgen om 9 uur stapte ik in de bus die mij naar Bendigo zou brengen, 75 km van Hepburn vandaan. Ver, vindt u niet? O nee, dat is hier vlakbij!

Father de Campo, een nog jonge Australische priester, ontving mij zeer hartelijk. Hoevelen hij er al geholpen heeft weet ik niet, maar het zijn er honderden op alle mogelijke manieren. Deze aan een huis, die aan werk enz. enz.. Hij pakte direct zijn auto en bracht mij naar een grote firma die huizen aan de lopende band maakte. Ik kon er direct beginnen. Hij zorgde verder voor een goed kosthuis en zo was er weer een toegevoegd aan de lange lijst van mensen die hij belangeloos geholpen had. Het overige lag nu aan mij zelf. Ik kan u wel zeggen dat de eerste maanden zéér moeilijk voor mij waren. Ik werd daar ineens tussen 30 - 40 mensen gezet, die een heel andere taal spraken, een heel andere methode van werken en heel ander soort werk. Zelfs de maten waren anders. Ze gebruiken hier de yard, verdeeld in voet en inches. Zeer lastig om aan te wennen. Ik durf gerust te bekennen dat mij vaak iets opgedragen werd waar ik geen woord van verstond! Een oude man die daar ook werkte, legde mij geduldig alles uit. Veel heb ik aan deze 'Old Jim', zoals hij genoemd werd, te danken. Later

heb ik hem ook diensten terug kunnen bewijzen.

In die eerste tijd heb je al je wilskracht nodig om door te zetten, maar ik had in Holland al een harde leerschool gehad om de emigratie voor elkaar te krijgen, zodat ik deze moeilijke tijd ook doorworstelde. Een goede vrouw met pioniersgeest doet dan wonderen!

De firma waarbij ik begon te werken, maakt de huizen op een groot vlak terrein helemaal klaar. Ze worden dan in 2 of 3 (naargelang de grootte) stukken doorgesneden. Daarna komt een speciale truck waar ze op geladen worden en dan gaan ze naar iedere gewenste plaats. Het is een gek gezicht, zo'n huis over de weg te zien rijden en zo'n 450 km ver weg te zien gaan. Ze schrikken hier nergens voor terug. Het huis kost ongeveer f 18.000,-. De keuken en de badkamer zijn compleet ingericht. De elektriciteit en het sanitair zijn ook aangebracht. Van binnen en buiten geschilderd. U ziet: helemaal klaar.

Na een maand tot zes weken was ik gewend aan hun manier van werken en kon zelfs al brokstukken van gesprekken, die ze onderling voerden, verstaan. Twee Italianen en ik bedienden de machines. We maakten al het hout dat machinaal bewerkt moest worden klaar en kregen zelfs af en toe een pluimpje dat een en ander zo goed afgewerkt was. We slepen dan ook geregeld beitels, zagen enz. en dat werd vóór die tijd nogal eens verwaarloosd.

Voor ik verder ga wil ik even zeggen, dat alles wat ik hier schrijf persoonlijke indrukken en belevenissen zijn van de plaatsen waar ik was. Het is best mogelijk dat het elders in Australië anders is, dit geldt ook voor het andere dat ik verder nog zal schrijven.

1 november 1953

Wat het loon betreft, dat was goed. Ik verdiende daar f 150,- in de week. We werkten van 's morgens half acht tot 12 uur. En 's middags van 1 tot 4 uur. Zaterdag helemaal niet. Naar en van het werk werden we per auto vervoerd. Gemakkelijk hé! Door de grote afstand ging ik alleen maar zaterdag en zondag naar huis. En omdat op vrijdagavond geen bus meer ging deed ik dat liftend. Ik was altijd binnen twee uur thuis. Ik heb gezeten in prachtige luxe wagens, in trucks, op 'n motorfiets en zelfs in auto's van 1923 die hier nog op de weg zijn! Ik heb

één keer een lift meegemaakt die een verhaal op zichzelf vormt. Ik stond langs de weg maar het liften vlotte niet erg. Ik begon al een beetje ongerust te worden. Ik was bang dat ik niet meer thuis zou komen. Op een gegeven moment komt 'n vehikel aanhobbelen, dat bleek een auto te zijn geweest. Recht tegenover mij stopte dat ding. Een hoofd kwam door het portier en vroeg: "Wat wil je?" (in het Engels natuurlijk). Toen ik hem dat duidelijk had gemaakt, zei hij dat ik maar in moest stappen. Met een 'elegant sprongetje' zette de 'auto' zich in beweging. Naast mij lag iemand te snurken. De hele cabine rook naar drank. Na enkele mijlen afgehobbeld te hebben vroeg de chauffeur weer wat ik wilde. Ik zei hem dat en tevens dat ik Hollander was. Op het woord 'Hollander' veranderde het gezicht van de man op slag. Met een ruk bracht hij de car tot stilstand. Ik dacht: 'nou vlieg je eruit' of zoiets, maar niks hoor. Hij rommelde wat in het hokje vóór hem en diepte daaruit een fles jenever en een beduimd glas op. Hij vulde dit tot aan de rand, gaf het mij en zei dat ik het uit moest drinken op het welzijn van Queen Elisabeth en Koningin Wilhelmina. Hij was in de veronderstelling dat deze nog koningin was. Weigeren durfde ik niet. Toen ik het goedje in mijn keel goot was het net of ik vuur op mijn tong kreeg! Of ik wilde of niet, ik moest het helemaal uitdrinken! Alleen de gedachte dat wij ons nogal ver van de bewoonde wereld bevonden, gaf mij de kracht dit te doen.

Door het gerammel met de fles en het glas was onze dronken medepassagier wakker geworden. Ook hij deed mee aan de toast, nadat de chauffeur een glas genomen had. Na deze ceremonie gingen we weer verder. De bestuurder was flink dronken. Dit was heel goed te zien aan het rijden. Ik kneep 'm dan ook op deze smalle weg, met aan weerszijden soms diepe ravijnen. Na een half uurtje werd mij weer gevraagd wat ik wilde. De ceremonie herhaalde zich. Wéér een glas jenever allemaal ...

Toen hetzelfde zich voor de derde maal voordeed werd het mij te bar. Ik zou en moest uit die auto. Ik vroeg hun te stoppen daar ik naar een zekere plaats moest. Heel bereidwillig werd gestopt. Toen ik uitstapte viel de ene er half uit. Ik bracht hem in zijn vorige houding terug. Ik liep de weg op om te zien of ik soms een andere auto kon aanhouden, maar niets, niets dan bos ... Wat moest ik beginnen? Ik ging naar de auto terug en ontdekte toen dat mijn twee klanten lagen te slapen als rozen, dwars over elkaar! Wat nu? Ik liep nog wat doel-

loos rond tot ik plots in de verte een auto hoorde naderen. Deze stopte en de chauffeur vroeg of ik de auto kapot had. Ik legde het geval uit en het slot was, dat deze auto mij helemaal naar de plaats van bestemming bracht.

Tot de volgende keer, Lei.

Deniliquin, 6 december 1953

Het woningprobleem is hier zeker zo groot als in Holland. Ik voor mij meen nog groter! Als men ziet hoe hier de mensen soms leven, in tenten, in kleine zelfgemaakte woonwagens enz., dan vraagt men zich af hoe dit mogelijk is in zo'n rijk land. In hoofdzaak komt dit door de snelle bevolkingsaanwas en deze ontstaat door het grote aantal emigranten die jaarlijks Australië binnenkomen. Al wordt er ook in versneld tempo gebouwd, de vraag naar woonruimte blijft overstelpend groot.

Ik vergiste mij dan ook danig toen ik dacht in Bendigo spoedig een woning te hebben. Het zou misschien een lange geschiedenis geworden zijn, ware het niet dat mijn baas voor een oplossing gezorgd had. Hij kocht een groot huis en dit zou worden ingericht voor twee gezinnen. Ik moest nog even geduld hebben.

Het daarop volgende weekend ging ik met dit goede nieuws naar mijn vrouw, die, hetgeen te begrijpen is, overgelukkig was. Er verliepen nog 4 weken en in die tussentijd gingen mijn baas en ik vaak kijken hoe het werk vorderde. Mij ging het natuurlijk te langzaam. Eindelijk zouden wij dan kunnen verhuizen.

In de week die hieraan voorafging werd ik onder mijn werktijd op kantoor geroepen. Dit gebeurde wel vaker, zodat ik het niet ongevoond vond. Ik zag aan het gezicht van de baas, dat hij iets had. Na eerst wat over en weer gepraat te hebben, kwam hij ermee voor de dag. In Deniliquin hadden zij een nevenbedrijf, een soort filiaal. Dit werd geleid door zijn broer Bill. Omdat daar heel slecht vaklieden te krijgen waren, moesten deze van Bendigo komen. Daar ik, volgens hem, op de

hoogte was van het houtwerk van stenen huizen én houten, was ik de aangewezen man hiervoor. Ik zou méér loon krijgen en een week voor proef. Als het mij beviel, zou ik direct een huis krijgen. Het klimaat was mooi enz. enz.. In ieder geval: ik besloot er een week voor proef naar toe te gaan. Beviel het mij niet dan was er nog niets verloren. Vrijdags bracht iemand mij in de auto erheen.

Deniliquin ligt plm. 80 km ten noorden van Bendigo. De weg was niet slecht, wel zeer eenzaam. Aan weerszijden onafzienbare vlakten met hier en daar groepjes schapen of bomen. Een vogelliefhebber zou hier zijn hart kunnen ophalen. Hele zwermen sneeuwwitte papegaaien, prachtig gekleurde parkieten, zwarte zwanen, eenden en nog veel meer vogels, waar ik de namen niet van ken, vlogen krijsend weg als we voorbij stoven. Konijnen liepen ons letterlijk onder de voeten of liever onder de wielen. Die worden er hier wat doodgereden en met duizenden vergiftigd (konijnenziekte? – red.) maar een andere keer hier meer over.

Na bijna 3 uur bereikten we ons doel. Bill, mijn nieuwe baas, was een gemoedelijke kerel. We gingen eerst diverse werken bekijken waar hij mee bezig was en waar ik de volgende dag zou starten. Ik kreeg in zijn huis een kamer. Het was een groot huis. Een andere knecht (een Letlander) sliep ook in een kamer. Koken deden we zelf. Het huis beschikte over een modern uitgeruste keuken. Alles elektrisch. Toch geloof ik, als een vrouw ons had bezig gezien in de keuken, zij wel eens met het hoofd had geschud.

Aezelprojek

Arno Wilmsen

Aezel (= Archief voor Erfgoed van Zuid-Nederlandse Eigendommen en Leefgemeenschappen) is een grootschalig vrijwilligersproject dat een breed platform biedt voor historisch erfgoed. Speciaal in de laatste jaren zijn hiervoor grote stappen gezet.

Vanaf 1995 zijn in een groot samenwerkingsproject tussen LGGI (= Limburgs Genealogisch en Geschiedkundig Informatiecentrum), archieven en het Genlias Project doop-, huwelijks-, overlijdens- en andere burgerlijke standgegevens verzameld en via de website 'Allelimburgers' beschikbaar gesteld aan het brede publiek. De laatste tien jaar is op heel veel plaatsen in Limburg door vrijwilligers keihard gewerkt aan het reconstrueren van de kadastrale gegevens van 1842. Een gigantische klus, waardoor nu de gegevens van een groot deel van Limburg beschikbaar zijn. Momenteel wordt er veel energie in gestoken om deze klus af te maken en ook de jaren na 1842 verzameld te krijgen voor een naadloos beeld van de ontwikkeling van Limburg.

Preview

De afgelopen vier jaar zijn de AEZEL-vrijwilligers bezig al deze tientallen miljoenen gegevens in een nieuwe website te bundelen. Een monnikenwerk waarbij heel veel technische databank- en webkennis nodig is geweest, maar ook heel veel controlewerk gedaan is en nog gedaan moet worden. Zeker het laatste half jaar is dit in een stroomversnelling geraakt door aanmelding van een vrijwillige webbouwer. In deze tijd werd een compleet herziene website gemaakt. Voor een eerste versie, zie: www.aezel.eu. We horen graag uw opmerkingen. Vanaf elke pagina is het mogelijk opmerkingen te plaatsen via de gele button (maar check eerst de FAQ op de site onder Over ons!).

En nu verder

Dat wil niet zeggen dat we nu klaar zijn, nog lang niet. Enerzijds ligt er nog heel veel materiaal te wachten waarmee de gegevens

compleet gemaakt kunnen worden, anderzijds willen we nog heel veel functionaliteit toevoegen. Het uiteindelijke doel is dat AEZEL een ondersteunende functie krijgt voor erfgoedinstellingen, zowel heemkundeverenigingen als archieven en musea om hun materiaal te bundelen en zichtbaar te maken. Als voorbeeld hebben we voor de gemeente Roermond een thema 'Begraafplaatsen' gemaakt, waar elke gemeente zijn eigen begraafplaatsen aan kan toevoegen. Ieder is vrij om zelf ook andere thema's voor te dragen. Zo is in Sittard-Geleen een thema 'Stolpersteine' gemaakt waarop slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog zichtbaar worden gemaakt. Zie ook de timelapse van de Scheiding van Limburg. Ook kunnen er verhalen worden toegevoegd waardoor (lokaal) erfgoed meer diepgang krijgt. Bij al die plannen hoort natuurlijk ook een organisatie die daarvoor toegerust is. Ook daar wordt aan gewerkt.

Provinciaal digitaliseringsplan

Het LGGI/AEZEL maakt onderdeel uit van de provinciale erfgoedcoöperatie CEL (= Coöperatie Erfgoed Limburg). De provincie heeft gevraagd om onder begeleiding van de digitale erfgoedcoach in november een provinciaal digitaal erfgoedplan in te dienen. Dit plan moet niet alleen uitgaan van de professionele organisaties, maar ook van de kleine erfgoedorganisaties zoals heemkundeverenigingen die hun collecties en activiteiten in de etalage moeten kunnen zetten. Het LGGI praat mee. AEZEL wordt gezien als knooppunt voor genealogische en geografische gegevens, maar AEZEL kan ons inziens voor de toekomst ook méér betekenen. Een volgende release van de website zal in het najaar aan het grote publiek gepresenteerd worden tijdens een provinciaal Erfgoed Weekend op 10 en 11 oktober 2020.

Vacatures

AEZEL leeft bij steeds meer mensen. We hebben dan ook behoefte aan mensen die ideeën aandragen, maar vooral ook aan mensen die deze ideeën helpen verwezenlijken. Technisch of a-technisch, elke hulp is welkom, maar specifiek zoeken we op dit moment vrijwilligers voor de functie van:

- Controleur kadastraal materiaal. Met behulp van controleprogramma's in Excel moeten de door vrij-

willigers ingevoerde kadastragegevens gecontroleerd en zo nodig aangepast worden. Het betreft hier een lijst van eigenaren (oorspronkelijk aanwijzende tafels, bekend als OAT's) en bijbehorende kaarten (Minuutkaarten). Het is een belangrijke laatste controle voordat de gegevens op de website worden gezet en vereist nauwkeurig en zelfstandig werken. Grondige kennis van Excel en zo mogelijk van een tekenpakket is gewenst.

– GIS cartograaf. Voor een groot deel van Limburg zijn de kadastrakaarten van 1842 in nauwkeurige digitale kaarten omgezet, maar een aantal kaarten, voornamelijk van Zuid-Oost Limburg, moet nog georeferereerd en getekend worden. Het doel is alle Limburgse percelen op de huidige kaarten vast te leggen en de eigenaren van 1842 op te kunnen vragen. Als vervolg hierop gaan we ook de kaarten van 1843-1970 reconstrueren. Hiervoor is kennis van een tekenpakket nodig, liefst van QGIS.

– Technisch coördinator. Bij Archief de Domeinen in Sittard-Geleen werkt een 70-tal vrijwilligers aan verschillende erfgoedprojecten. Een vrijwilligerscoördinator begeleidt, met assistentie, deze vrijwilligers in hun dagelijkse werkzaamheden. We

zoeken echter ook een coördinator op inhoudelijk technisch gebied. Deze coördinator bepaalt mede wanneer aan welke projecten gewerkt wordt en hoe de werkzaamheden technisch uitgevoerd moeten worden. Daarvoor geeft hij/zij ook oefensessies. Hiervoor is empathisch leiderschap essentieel.

Het Technische Kernteam zoekt daarnaast dringend versterking om ervoor te zorgen dat de continuïteit van AEZEL gewaarborgd blijft en nieuwe ontwikkelingen opgepakt kunnen worden. Dit team verzorgt het technisch beheer van databases en de website, de uitbouw met basismodules en bekijkt of vragen uit het veld via AEZEL gerealiseerd kunnen worden. U helpt hiermee om het Limburgs erfgoed voor komende generaties toegankelijk te maken!

Aanmelding en informatie:

Mocht u interesse hebben in een van deze functies stuur dan een korte persoonlijke introductie naar ons bestuurslid Corry de Koster, c.d.koster@aezel.eu, 06 29036526. Ook als u nadere informatie wenst of een mogelijke kandidaat kent, wilt u dan contact opnemen?

Kroniek van Swalmen, april, mei en juni 2020

Johanna Cox-Geraedts en Riky Simons-Julicher

Omdat het coronavirus ook Swalmen in de ban houdt zijn er geen traditionele evenementen die deze maanden doorgang vinden. Zo lezen we over het afgelasten van o.a. de Paasloop, het Noormannenschouwspel in Asselt, Open Tuinen van kasteel Hillenraad, derde dorpsquiz, Hemelvaartsdagfietstocht, Sacramentsprocessies, Keramiekmarkt.

In de krant geen uittips, maar thuis tips en extra veel puzzels. 'Thuiswerken, niet winkelen en geen familiebezoek' is het devies naast de anderhalve meter afstand en handen wassen. Verder voornamelijk coronanieuws.

Eind april krijgen drie Swalmenaren te horen dat ze lid zijn geworden van de Orde van Oranje Nassau. Het bijbehorende lintje wordt op een later tijdstip officieel uitgereikt. Hai van Dijk (64) vanwege zijn verdiensten voor Kindervakantiewerk, de jeugdopleiding van watersportvereniging Ascloa en volleybalvereniging S'62.

Marc van Heijster (60) voor zijn betrokkenheid bij en verdiensten voor samenwerkingsverbanden van Swalmer ondernemers, familiebad de Bosberg en carnavalvereniging De Hopsjlokkers. Marcel Verheyden (52) die zijn sporen eveneens heeft verdiend bij de Hopsjlokkers. Hij was er voorzitter en medeorganisator van grote evenementen als het LVK in 2013 en het Limburgs Kampioenschap Zate Hermeniekes in 2018. Op sportief gebied is hij actief voor de Tennisvereniging Swalmen.

Op 20 mei overlijdt de Swalmer auteur André M. Nijssen op 96-jarige leeftijd. Na een arbeidzaam leven op marketinggebied in Leuven kwam hij in 2000 weer in Swalmen wonen en beschreef zijn jeugdherinneringen aan

het dorp van halverwege de vorige eeuw in diverse historische romans en enkele fictie-romans.

In mei een artikel in de krant over de Zjwaamvallei van Jan Janssen (86) aan de Schoolberg met aandacht voor de fantasie-miniaturbouwswels, waarvoor hij de honderdduizenden baksteentjes zelf heeft gegoten.

Vanaf het Blokhutterrein van Jong Nederland wordt een aanhangwagen met kampeerbenodigdheden ontvreemd.

In juni gaat de Laeskamer weer beperkt open en verschijnt de derde Zjwamer Gezet met artikelen over de plannen voor parkeerplaats Beeckerhof, een kennismaking met fietsclub Vélo l'eauloo, een interview met pastoor Irec Crasborn, het kampioenschap van DES in 1960, vragen aan Joop Wuts die in 1967 naar Nieuw-Zeeland emigreerde en een gesprek met voorzitter en secretaris van familiebad de Bosberg, Gerard Jonkman en John van den Groenedal.

Mijnhouthandel Reuver

Op de foto in deze Biejeingezeumerd zien we werknemers van Jac Laumans mijnhouthandel Reuver.

Lisa Naus uit Boukoul/Swalmen publiceert in deze periode gedurende 100 dagen elke morgen een poëtische creatie op Facebook om haar volgers op te beuren en houvast te bieden.

Een heikel thema vormen de afvaldumpingen aan de Lindeweg en de Buggenumerweg bij de Asseltse Plassen. Moet de slagboom na een proefperiode open blijven of toch weer dicht? Na augustus wordt de balans opgemaakt.

In deze periode zijn er enkele gouden bruiloften, die niet of nauwelijks gevierd kunnen worden: in mei: Loek en Elly Breuer-Peeters van de Burg, Tobbenstraat, 50 jaar getrouwd; Cris en Joke Vries-Linssen van de Past. van Cruchtenstraat, 50 jaar getrouwd; in juni: Louis en Petra Lennards-Pollaert van de Past. van Cuyckstraat, 40 jaar getrouwd.

Zij werkten in de bossen en bewerkten boomstammen om te gebruiken als stutten in de mijngangen.

Op de foto: links wijdbeens vader Fried Schoeren (Sjoeres-Fried), zoon Wiel Schoeren staand rechts met bijl, zoon Coen Schoeren zittend midden op de foto.

De man staand midden op de foto is vermoedelijk de opzichter. De overige mannen zijn waarschijnlijk afkomstig uit Swalmen.

Bijgevoegde foto is eigendom van (waarschijnlijk) oudste HVMS-lid Agnes van der Linden-Schoeren- 97 jr.

Wat zien we op een foto van de St. Lambertuskerk uit 1943?

Johanna Cox-Geraedts en Riky Simons-Julicher

Een van de foto's die deel uitmaakte van de tentoonstelling in het kader van 'Swalmen 75 jaar bevrijd' in de weekenden in september in het atrium van het voormalig gemeentehuis was die waarop het interieur van de kerk is te zien zoals dat er voor de verwoesting op 7 februari 1945 uitzag.

Vergeleken met de huidige situatie zijn er wel wat verschillen.

Opvallend is de rood/bruine kleur van de bakstenen in de pilaren, die aan het geheel een donker aanzien geeft.

Het meest frappant zijn de drie rijen bidstoelen met roodfluwelen bekleding in het middenschip. Je diende op de stoelen te knielen tijdens de mis. Om zittend naar de preek te luisteren mocht je de stoel omdraaien en de zitting uitklappen. Dat was uiteraard een ruoerig moment; er lag geen tapijt in de middengang. Ook het ter communie gaan zal best lastig zijn geweest met zo'n smalle doorgang. De aanwezigheid van zoveel bidstoelen met een vakje voor het kerkboek zegt ook iets over het grote aantal kerkgangers toendertijd. Traditiegetrouw waren de rechterbanken bestemd voor de vrouwen, mannen namen plaats in de banken links. Helemaal voorin staan de kinderbanken. In de eerste bank erachter zat natuurlijk de toezichthoudende meester of zuster. De

banken voor in de kerk werden verpacht; uiteraard een belangrijke bron van inkomsten. Wanneer de bel ging aan het begin van een dienst en er bleven nog plaatsen vrij, dan mochten anderen daar gaan zitten.

Wat verder opvalt bij de pilaar rechts is de preekstoel met daarboven het grote klankbord, dat diende om het gesproken woord te versterken. Op de ombouw van de preekstoel zijn de evangelisten afgebeeld.

Op de overige pilaren prijken beelden (van links naar rechts) van Lambertus, Maria, Heilig Hart en Christoffel. De aanwezige lampen hebben porseleinen kappen.

Verder naar voren zien we de lange communiebank, waaraan de gelovigen naast elkaar konden knielen en de priester telkens de rij afgang om de communie te verstrekken.

Ook opvallend is het hoog oprijzende hoofdaltaar in neogothische stijl op het priesterkoor. Het is gemaakt door de Swalmense beeldhouwer Hermanus Geraedts in het begin van de 20ste eeuw. Achter de deuren ervan werden de beelden bewaard die tegenwoordig deel uitmaken van de jaarlijkse kerststal.

Het altaar waaraan de priester afgewend van de gelovigen stond, vormt één geheel met het hoofdaltaar. In de altaartafel bevond zich een marmeren steen met reliquien, naar men zegt o.a. van martelaren.

Aan weerszijden van het hoofdaltaar is op de muren een draperie-achtige beschildering aangebracht. Links en rechts op het priesterkoor staan koorbanken; de rechterbank was bestemd voor de grafelijke familie.

Over smaak valt niet te twisten; de verschillen met het huidige interieur zijn best groot. De door Pieter Geraedts na de oorlog ontworpen veelkleurige glas-in-loodramen op het priesterkoor hebben de parochianen in ieder geval positief verrast toen ze de eerste keer binnenkwamen.

Een circus opgericht door een Belfedenaar

Wim van Diepen

In de Venlosche Courant van 6 mei 1899 vond ik een advertentie over de verkoop van een huis, bouwland, hakhout en heide door notaris Vogels uit Reuver in de herberg van de familie Bolten te Belfeld. Dat boerencafé is al meer dan honderd jaar verdwenen, maar de hoeve staat er nog. De familie Bolten woonde destijds aan de Broekstraat in de boerderij waar we tegenwoordig de familie Van Cleef aantreffen. Het echtpaar Van Cleef-Peeters woont aan de oostkant op Broekstraat nummer 25.

Zoon Ron woont samen met zijn vrouw Anita Zoet en hun kinderen aan de andere kant, hun adres is Meelderbroekweg 2. Zij zijn de eigenaren van het bekende Belfeldse fruitbedrijf. Het gaat hier om de grootste boerderij die nog in Belfeld te vinden is.

Op de inwonerslijst van oktober 1889 vinden we de naam van P.M. Bolten. Hij bewoont dan in 'het Broek' het huis met nummer 67 (de huizen van Belfeld werden in die tijd doorlopend genummerd. Er waren er toen 116 en het dorp had op dat moment 593 inwoners).

Deze Peter Mathias Bolten kwam samen met zijn vrouw Johanna Elisabeth Bellen en hun drie kinderen rond 1870 vanuit het Duitse Breyell in Belfeld wonen. Ze vestigden zich op de plek waar nu de grote boerderij van de familie Van Cleef te vinden is. De schuur en de stal van Bolten werden in juli 1891 voor een groot gedeelte verwoest door een hevig onweer. In augustus 1897 werd de hoeve door een brand in de as gelegd. In 1898 stierven Peter en zijn vrouw Johanna binnen 24 uur allebei (op 3 en 4 mei).

Opmerkelijk is dat rond 1900 de maatschappij Ceres, een voorloper van de Heidemaatschappij, zich ging bezighouden met de ontginning van de gronden in het Belfeldse Broek. Ceres pachtte toen ongeveer 65 ha grond van de gemeente Belfeld, in de buurt van de Duitse grens. In 1909 vroeg men vergunning voor het bouwen van een hoeve 'in het Broek' met stalling voor 32 koeien. Vanaf die tijd wordt

de boerderij, ook door Bolten, '**de Cereshoeve**' genoemd. Waarschijnlijk was Bolten eerst de pachter en vervolgens de eigenaar van de hoeve zoals ze er nu uitziet. De familie Bolten heeft er gewoond vanaf ongeveer 1870 tot 1941.

De hoeve werd meestal door meerdere families tegelijk bewoond. We vinden o.a. de familie Boontjes-Smit, afkomstig uit Callantsoog. Zij waren landbouwers en woonden van 1910 tot 1915 in Belfeld en vertrokken toen met hun vier kinderen terug naar de kop van Noord-Holland, naar het dorp Zijpe.

Een volgend gezin dat een deel van de Cereshoeve bewoonde was de familie De Boer-Zeestraten. Ze kwamen uit de Haarlemmermeer en woonden van 1908 tot 1915 in Reuver om vervolgens naar Belfeld te verkassen. Het gezin bestond uit 11 personen. In 1931 vertrokken ze naar de hoeve 'Kanaalmond' bij de Hamert in Wellerlooi.

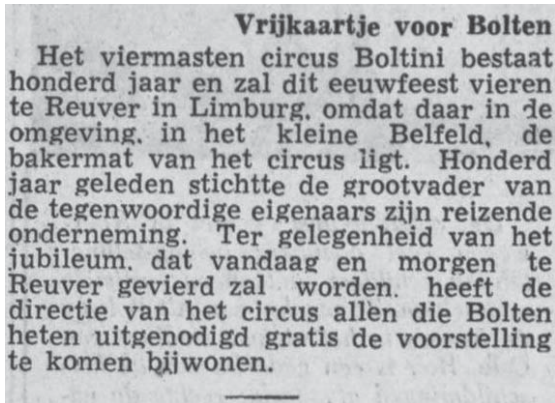
Ook de families Pieper en Seuren vestigden zich in het begin van de twintigste eeuw in het Belfeldse Broek om daar de gronden verder in cultuur te brengen.

Na het overlijden van het echtpaar Bolten-Bellen in 1898 werd het bedrijf voortgezet door hun derde zoon Peter Johann Bolten (1866-1939), die gehuwd was met Anna Sibilla Benders (van de Passerhof). Zij kregen samen twaalf kinderen. Na het overlijden van moeder Anna in 1941 werd de boerderij verkocht door de erfgenamen.

Vanaf 1941 kwam het bedrijf in handen van de familie Van Cleef.

Circus Boltini

In diverse kranten uit 1950 vinden we artikelen en advertenties over het circus Boltini dat zijn honderdjarig bestaansfeest viert op 9 en 10 augustus in Reuver. In het kleine Belfeld ligt de bakermat van dit circus. Honderd jaar geleden stichtte de grootvader van de eigenaren zijn reizende onderneming. Iedereen die Bolten heet mag gratis een voorstelling komen bijwonen.

Uit nader onderzoek blijkt het volgende: het echtpaar Bolten-Bellen had drie kinderen:

- Johannes Andreas Wilhelm, geboren ter Breyell op 29-04-1862,
- Heinrich, geboren te Breyell op 26-01-1865, hij is op 27 december 1897 in Brügggen gaan wonen,
- Peter Johann, geboren te Breyell op 30-04-1866, hij nam in 1898 de boerderij van zijn ouders over.

De oudste zoon van het echtpaar Bolten-Bellen, Johannes Andreas Wilhelm was voorbestemd om het bedrijf van zijn ouders over te nemen.

Hij woonde korte tijd op de grote boerderij van Schonenborg, in de buurt van zijn ouderlijk huis. Eigenlijk moest hij in Duitsland in militaire dienst, maar daar had hij helemaal geen trek in. Hij ging in het Drentse Frederiksoord een landbouwopleiding volgen.

Hij voelde zich sterk aangetrokken tot de wonderlijke wereld van de kermis, het variété en het circus. Op zeker moment, rond 1881, kwam hij tijdens een kermisbezoek in contact met een goochelaar. Hij verliet vervolgens zijn ouderlijk huis en kreeg een baantje als hulp van die artiest. Zo kwam hij terecht bij het circus Blanus. Vrij snel daarna startte hij een eigen bedrijfje en ging de artiestennaam 'Boltini, de Heksenmeester uit Belfeld' gebruiken.

Dat kleine circus mislukte echter en vervolgens belandde hij bij een kermisvariété.

Al snel werd hij verliefd op de dochter van de eigenaar van die kermisonderneming. Zij heette Gesina Akkerman. Zij kwam uit een bekende Friese familie van kermisexploitanten; die woonden o.a. op een schip, waarmee ze de kermissen in Friesland en de kop van Overijssel bezochten. Johan 'Boltini' leefde tot zijn dood samen met Gesina. Ze zijn echter nooit gehuwd. Er was het verschil van godsdienst (katholiek en protestant) en ook was het in die tijd vrij normaal dat kermismensen ongehuwd samenwoonden. Het paar kreeg vijf kinderen en woonde op diverse adressen, meestal in Noord Nederland (o.a. Akkrum, Oldeberkoop, Zutphen en Zwolle). Hun zwervend bestaan blijkt uit het feit dat de kinderen geboren werden in Alkmaar, Nijmegen, Den Haag, Enkhuizen en Made. Omdat Johannes en Gesina niet getrouwd waren kregen de kinderen de achternaam van hun moeder: Akkerman.

Johan is rond 1883 gestart met advertenties in kranten, waarmee hij zijn optredens aankondigde. Hij noemde zich 'prestidigitateur' (= goochelaar, illusionist), met zo'n deftige naam kon je in die tijd indruk maken.

Later noemde hij zich in advertenties 'De beroemde professor Boltini die op 22 maart een groote bril-lante voorstelling gaat geven in het koffiehuis te Deinum'.

In 1886 is er in Olst een 'Anti-Spiritistische Seance, te geven door den gedachtenlezer Professor Boltini en miss Nelly, goochelares' (entree 1e rang 49 cent, 2e rang 30 cent).

In 1888 is er in Hilversum een 'Séance mysterieuse, Tover- en Geestesvoorstelling door den wereldberoemden professor Boltini en Miss Nelly' (zie verder aanplakbiljetten. Entree heer en dame samen f 1,-, tweede rang 75 cent en na afloop bal). Vaak gaf hij kindervoorstellingen in allerlei dorpen. Dan ging hij eerst langs de deuren geld ophalen met de belofte dat de kinderen gratis naar de voorstelling mochten komen.

Dat leverde kennelijk meer op dan entree heffen bij de ingang van zijn tent. Hij bedacht werkelijk van alles om met zijn gezin rond te komen van zijn optredens. Bijna veertig jaar trok hij als entertainer door Nederland.

Op een gegeven moment had hij een kleine misstap begaan en kwam hij zelfs voor één dag in de ge-

vangenis terecht wegens 'een politieovertreding'. In die tijd was de straf voor zoiets vaak ter keuze: of een kleine geldboete of een of meerdere dagen cel. Op 9 november 1896 meldde hij zich om 08.00 uur bij de gevangenis in Eindhoven om zijn straf van één dag uit te gaan zitten. Er bestaan nauwelijks foto's van de artiest, maar uit de gevangenisregistratie weten we nu, dat hij erg klein was (166 cm). Verder had hij zwart haar en een zwarte baard. Hij had een spitse neus, een laag voorhoofd en een gewone mond. Ook had hij bruine ogen en een gezonde kleur...

Uiteraard blijft hij optreden in een café, een zaal of een tent. Weldra blijken ook drie van zijn zonen, Jozef, Heinrich en Johan, mee te doen aan de voorstellingen.

Op 7 juli 1920 is Johan Andreas Bolten overleden in Etten-Leur. Hij was toen 58 jaar oud en van beroep artiest-goochelaar. Kennelijk is hij op een tournee, tijdens of na een voorstelling, overleden. De overlijdensaangifte werd gedaan door zijn zoon Johan Akkerman die erbij vermeldde dat zijn vader op dat moment in Zutphen woonde.

Zijn zonen gingen verder met hun artiestenbestaan en met name de derde zoon, Johan Hendrikus, Gerardus Akkerman, geboren op 19 maart 1892 in een van de kleedkamers van het gebouw voor Kunsten en Wetenschappen in Den Haag, werd zeer bekend. Hij trad op onder de naam Johan Boltini als gewichtheffer en worstelkampioen. Hij trouwde met Johanna Borgert uit Enschede en kreeg met haar tien kinderen. Hun eerste drie jongens traden ook op als artiest. De oudste, Willy, als muzikant. De tweede, **Wilhelm Marinus Antonius Akkerman** (1920-2003) werd de directeur van het zeer bekende circus 'Tony Boltini'. De derde zoon, Jozef, trad op als de clown Johnny Boltini.

Circus Boltini was in de periode 1960-1970 het grootste en beroemdste circus van Nederland en België. Toni Boltini (1920-2003) wordt wel de aartsvader van het Nederlandse circus genoemd.

Hij was eerst getrouwd met Dicky Velhuizen en later met Pammy de Gilde. Hij kreeg met zijn vrouwen twee dochters en een zoon. Ook zij werden circusartiest.

In de glorie tijd, rond 1963, was Boltini het grootste

circus van Europa. In de tent was plaats voor 7000 toeschouwers. Via een hydraulisch systeem kon deze tent met acht masten binnen anderhalf uur worden opgebouwd of afgebroken. Er waren 300 medewerkers en het circus beschikte toen over zo'n 200 voertuigen. Daardoor kon Boltini desgewenst elke dag op een andere plaats optreden. Tony had in die tijd goede contacten met de koninklijke familie en diverse ministers. Het lukte hem zelfs om op te treden bij de koninklijke familie op de terreinen van Paleis Soestdijk.

In 1980 werd Circus Boltini opgeheven. Nazaten van de familie Akkerman (en dus ook van Johannes Andreas Wilhelm Bolten) zijn ook nu nog in allerlei circussen actief. Kijk maar eens op hun website: <https://www.circusboltini.nl/>.

Slotopmerking: Bij de jubileumvoorstelling op 9 en 10 augustus 1950 in Reuver kon het honderdjarig bestaan van circus Boltini onmogelijk worden gevierd. De grondlegger Johan Bolten werd immers in 1862 geboren en dat was op dat moment niet eens honderd jaar geleden. Wie de geschiedenis van Circus Boltini bestudeert, bemerkt al gauw dat de circusmensen wel vaker hun fantasie de vrije loop lieten.

Bronnen: Gemeentearchief Venlo. Kreisarchiv Viersen (in Kempen). Brabants Historisch Archief. Krantenarchieven Delpher. Mevrouw Pammy Boltini (Almere). Koninklijke Bibliotheek Den Haag. Diverse internetsites.

Geërfd, overgenomen of geleend?

Paul Bloemen, docent Limburgs, Vereniging van Leraren in Levende Talen

De Europese talen stammen af van een gemeenschappelijke oertaal, het Indo-Europees. Niet van Indo-Europese oorsprong zijn het Fins, het Laps, het Estisch, het Hongaars en het Baskisch. Onze verre voorouders trokken 3000 voor Christus weg uit het uitgestrekte gebied boven de Zwarte Zee. Over de reden van deze volksverhuizing bestaan verschillende theorieën. Vele stammen trokken gezamenlijk in noordwestelijke richting, andere stammen naar het zuidoosten. Ze spraken allemaal een gemeenschappelijke oertaal, het Indo-Europees.

De stammen verspreidden zich over het Europese continent en de gemeenschappelijke oertaal ging in de loop van de millennia tussen de stammen onderling sterk of minder sterk afwijken. Zo ontstonden o.a. de Germaanse, Slavische, Baltische en Romaanse talen, het Grieks, het Keltisch, het Armeens en het Albanees. In het Litouws zijn nog vele kenmerken van de oorspronkelijke oertaal aanwezig. In de zuidoostelijke tak ontstonden de Indo-Iraanse talen.

Wij behoren met onze moedertaal, het Limburgs, tot de Frankische tak van de Germaanse talen. Onze landstaal, het Nederlands, behoort hier ook toe. Het Limburgs is een zelfstandige regionale taal naast het Nederlands, de standaardtaal. Het Limburgs is geen dialect van het Nederlands. Beide talen zijn, net zoals andere Frankische talen, uiteraard sterk met elkaar verwant. Limburgs is de verzamelnaam voor alle lokale dialecten in Nederlands- en Belgisch-Limburg. In het Limburgs treffen we nog Indo-Europese woorden aan, die woorden noemen we erfwoorden. Vele erfwoorden delen we met verwante talen. Voorbeelden van erfwoorden zijn: vader, moder (moeder), broor (broer), dochter, hage, os, berk, vieë (vee), daag (dag), kook (koek), aomezeik (mier).

Waar de van oorsprong Indo-Europese stammen, de nieuwkomers, zich vestigden waren al inheemse bevolkingsgroepen aanwezig. Die spraken een andere, niet Indo-Europese taal. Van deze bevolkingsgroepen hebben

onze voorouders woorden overgenomen. Zulke woorden noemen we substraatwoorden. Voorbeelden van substraatwoorden zijn: aektes (hagedis), hings (hengst), karper, hiering (haring), drinke, griepie (grijpen), appel, bessem (bezem).

Vervolgens hebben we een grote categorie leenwoorden. Deze stammen uit verwante Indo-Europese talen en niet verwante talen. Voorbeelden van leenwoorden zijn: alfabet (Grieks), matras (Arabisch), sjtraot (straat/Latijn), sjtekker (stekker/Duits), portemonnee (Frans), thieë (thee/Chinees), mammoet (Russisch), plastic (Engels). Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat het Nederlands voor 15% uit erfwoorden, voor 15% uit substraatwoorden en voor maar liefst 70% uit leenwoorden bestaat. Het aantal leenwoorden uit het Engels neemt in het Nederlands in rap tempo toe. Of erfwoorden en substraatwoorden hierdoor verdrongen worden zal de toekomst uitwijzen.

Hoe de verhoudingen in het Limburgs zijn is nog niet wetenschappelijk vastgelegd. Een duidelijk waarneembare trend is wel dat Limburgers steeds meer Nederlandse woorden overnemen. Bijvoorbeeld: hagedis (aektes), mier (aomezeik), wesp (mispel), aardbei (aerbaes), ham (sjink), bord (telder), vork (versjet), sinaasappel (appelesien). Ook klankpatronen in Limburgse woorden worden in toenemende mate omgezet naar klankpatronen uit het Nederlands. Voorbeelden zijn: naorde/noorde, zuje/zuide, oerlog/oorlog, bevriejing/bevrijding, roufmaord/roofmoord, lèstig/lastig, ciefer/cijfer, jes/jasse, tek/takke, ruter/ruiter, mieërt/maart, meujlik/moeilik.

Niet alleen in de huidige Europese talen, afkomstig uit het Indo-Europees, zitten nog oeroude sporen, maar ook in ons DNA-profiel. De huidige bevolking in West-Europa bevat een gedeelte van het zogenaamde Haplo-Y-DNA-R1b profiel van de oorspronkelijke Indo-Europese nieuwkomers.

In Nederland en dus ook in Limburg heeft het merendeel van de inwoners nog ongeveer 50% van het DNA R1b profiel van onze oer-voorouders. In de nakomelingen van de oorspronkelijke zuidoostelijke groep, de Indo-Iraanse taaltak, treffen we het Haplo-Y-DNA-R1a profiel aan. Dit wijst eveneens op een sterke verwantschap met de oorspronkelijke Indo-Europese bevolkingsgroepen.

DE MAASGOUW,

Orgaan voor Limburgsche Geschiedenis, Taal- en Letterkunde.

PRIJS PER JAARGANG:

Voor Nederland 2 gulden.
 „ België 5 franken.
 Advertentiën: 10 cents per regel.

Dit blad verschijnt tweemaal per maand onder bescherming van het Provinciaal Genootschap voor geschiedenis en oudheidkunde in Limburg.

De nadruk van artikels, buiten toestemming der schrijvers, is verboden.

Abonnementen, brieven en mededeelingen te bezorgen bij den uitgever de „*Courrier de la Meuse*“ Vrijthof, Maastricht.

Abonnementen worden eveneens ontvangen bij alle postkantoren en boekhandelaren.

NIEUW LOFLIED VAN SWALMEN.

Gedicht door een Swalmensch dilettant!

Heffen wij een loflied aan
 Van 't schilderachtig Swalmen,
 Waar Swalm en Maas te zamen vloeit,
 En beurtelings den grond besproeit,
 Daar prijkt het dorp Swalmen.

Dierbaar is voor mij die plaats,
 Alwaar ik ben geboren,
 De plek, waar eens mijn wieg op stond,
 Is ook voor mij de schoonste grond,
 Deez' kan mij bekoren.

Hier wonen mijne ouders lief,
 Mijn vrienden en mijn magen,
 Die in het prilste mijner jeugd
 Mij aanwakkeren tot de deugd
 En staag zorg voor mij dragen.

Hier ligt de oude dorrepschool,
 Alwaar ik leerde lezen,
 Schrijven en cijferen op de leij
 Om nuttig lid der maatschappij
 Ook later eens te wezen.

Ginds rijst die hooge grootsche kerk
 Met haren schoonen toren,
 Hier leerde ik de christenleer
 En deed er mijn Communie weleer,
 Hier ben ik ook herboren.

Hier heb ik verkeerd als kind
 Met mijne speelgenooten,
 En nieuwe vriendschap naderhand
 Ook met de vrienden van mijn land
 Nauwer aangesloten.

Nergens kan ik in de buurt
 Zijn weerga vinden,
 Met zijn kasteel en kaplanie
 Zijn raadhuis en pastorie
 En op de Markt een linde.

Hier stort de Swalm haren vloed
 In gindsche Maas ter neder,
 En spiegelt alles in haar schoot,
 Wat zich op haren weg aanbod,
 Zwelt en krimpt dan weder.

Zij is een zoo nuttig rivier
 Dat niemand haar kan missen,
 Zij biedt ons vele diensten aan
 En maalt voor elk gezin het graan,
 Schenkt ons daarbij haar visschen.

Zij schaft ons olie voor de lamp
 En aan al de omstreken,
 Ik wacht den tweeden slag maar af,
 Het is weldaad wat zij ons gaf,
 En zien den olie leken.

Zoo rolt zij hare waters voort!
 Midden door het dorp henen
 Hetwelk zij in twee verdeelt
 En een schoon brug nog meer vereëld
 Van Joannes Nepomucenus.

Langs Swalms snelle en heldre stroom
 Daar zitten wij te drinken,
 En zingen liedren van ons land
 Ons instrumenten in de hand,
 Laten 't harmonisch klinken.

Swalmens omstreken zijn ook schoon,
 Met ijne wandelwegen,
 Zijn boscaden uren lang,
 Der Nachtegalen zoet gezang,
 En heerlijke dreven.

Swalmen kan ja ook gerust
 Met zijne velden prijken,
 Hier drijft de Maas, hier loopt 't Spoor
 In heel zijn lengte Swalmen door
 Natuur en konst verrijken.

Daar komt het trotsch gevaarte aan,
 Alleen door stoom gedreven;
 Onwillekeurig blijft men staan,
 En staart het met verwondering aan,
 En zoo is het al neven.

Al haalt gij ook bij de steëliën niet,
 In woning of in kleeren,
 Zij hebben ook dat voorrecht niet
 Dat men hier op het dorp geniet,
 Van vrijer te verkeerren.

Daar werken zij op werf en wal
 En brengen op kantoren,
 Op beurs, op bank in groot getal,
 Gelijk in steden overal,
 Hun lange dagen over.

Nauw ziet men op den keien-grond,
Eenige boomen groeien ;
Nooit ziet men er het minste graan
Of ooit in bunder tarwe staan,
Er nimmer boekweit bloeijen.

Gelukkig hij, die op een dorp
Zijn dagen door kan brengen,
Alwaar hij ver van roem of schand,
Op stil en eenzaam lachend land
Zijn leven zal verlengen.

Lieve vriend, mijn dorpsgezel !
Hier rigte ik mijn gangen,
Hier zijg ik aan uw zijde neer
Verhaalt d'Echo mijn zang niet meer,
Leest gij dan eens mijn zangen.

Groenewoud

Nico Berger

Jaak en Tonnie Berger, mijn ouders, zijn een tijdje beheerder geweest van Groenewoud. Mijn vader en moeder leven niet meer. Mijn vader is geboren in 1914 en mijn moeder in 1915. Toen mijn vader 55 was, werd hij vroegd gepensioneerd bij de Staatsmijnen.

Hij had geen zin om thuis te zitten en solliciteerde op de vacature van beheerder van Groenewoud, toendertijd nog van de Scouting. Omdat hij van thuis uit ervaring had met horeca en festiviteiten viel de keuze op hem. Mijn moeder had ook ervaring in de horeca. Ze zijn toen in 1970 verhuisd van Terwinselen naar Swalmen.

Ze werkten zonder beloning en hadden kost en inwoning vrij. Mijn vader had een goed pensioen van de mijn, dus ze hadden het niet slecht. Met veel élan en met veel plezier hebben ze het karwei gedaan. Vaak met grote groepen van de Scouting, kindervakantiewerk, wandelgroepen en groepen van St. Anna – St. Jozef in Heel. Er was steeds bedrijvigheid, mijn moeder deed de keuken en kookte zelf met ondersteuning van personeel, steeds alles vers. Vaak voor 100 personen. Mijn vader deed de organisatie en hielp ook in de keuken. De leveranciers bakker Timmermans en slagerij Kluitmans uit Swalmen deden goede

business.

Ergens in 1983 zijn ze gestopt en zijn gaan wonen aan de St Jansstraat in Swalmen. In 1984 is mijn vader overleden en moeder is na een aantal jaren in het Bejaardenhuis gaan wonen en in 1996 overleden.

Aan Groenewoud heb ik alleen maar leuke herinneringen, er was steeds wat te beleven. Mijn vader viste graag en in het weekend werd aan de Swalm een hengeltje uitgegoid. We vingden zelfs forel die volgens mij uit de vijvers in Brügggen ontkomen waren.

Groenewoud was voor mijn gezin en de kinderen altijd een soort thuiskomen bij vader en moeder. Ikzelf ben van de zomer met mijn vrouw op onze fietstochten daar ook nog eens gestopt, we kenden ons er nog helemaal terug.

Uit de oude doos

In deze Biejeingezeumerd een groepsfoto van eind jaren 70 vorige eeuw met Jaak en Tonnie Berger zittend aan de rechterzijde, beheerders van Groenewoud, Swalmen. De jongeman van 25 zou wel eens een neef kunnen zijn geweest. In het midden staat Nellie Amendt die ook een tijdje beheerder is geweest. De overige mensen waren personeel. Wie weet hun namen?

Uw reacties zien wij graag tegemoet via redactie@mhvs.nl of via één van de telefoonnummers van de redactieleden, vermeld op de binnenkant van de kaft. Bij voorbaat hartelijk dank.

Gerichtsprotocollen Beesel-Belfeld (3)

Wim Hoezen

18-02-1723.

Hebben Jacob Gerits en Hubert Tegelbeckers de eed afgelegd als momboirs van de onmondige kinderen van wijlen Wulm Heijnen en Jacomina Tulmans en van het onmondige kind van hem verwekt bij zijn tweede huisvrouw Feeken Arets (volgens de dtb-boeken Belfeld is zij identiek aan Sophia Koerstgens).

20-03-1724.

Schepen Jan Trines heeft het plakkaat op de jacht en visserij uit 1717 overtreden, waarbij het verboden is aen alle ende een iegelijck ten platten lande duven te houden ten zije dat sij ten minsten viertigh morgen landts in eigendomb bij hunne wooninge onder de ploege hebben op pene van 24 gl. bbans. Jan heeft duiven en 'slechts' 21 morgen land.

Ten tweede heeft hij slaghaerens in huis gehad

om gedurende het seizoen vogels te vangen als *namentlijck leuwercken, hortelanghs, ende andere dergelijcke* en ook dat is volgens hetzelfde plakaat verboden. Ook hier staat een boete van 24 gulden brabant op.

Overigens is de hortelanh (= ortolaan) thans vrijwel geheel uit Nederland verdwenen.

01-07-1726.

Als aangesteld tiendenaar legt Peter Trines voor de landscholtis en schepenen de eed af. Hij verklaart dat hij dit *ampt ofte bedieninge wel, ende getrouwelijck sal bedienen, soo voor de eigenaers der thienden als vuytgelders der selve, sonder daar inne bij ooghluijckinge, conniventie ofte andersints aen den eenen ofte anderen eenigh t minste ongelijck te doen, dan integendeel de thienden soodanigh in acht te nemen en te derigeren als eenen oprechten, vroomen, ende vereeden thiendenaer toestaet en behoort te doen.*

06-09-1728.

Thijs Erkens *vulgo het baesken* te Belfeld, heeft onlangs het jachtreglement overtreden.

20-06-1729.

Hendrik Dinghs heeft 25 april *onderstaen aent huijs van de wed. van Joannes Lamers groote insolentie te doen ende in specie de venster open te breecken, seggende waer is dijen alden duvel, meijnende de voorss. wed.*

15-12-1732.

In de zaak tegen Willem Dreessen speelt e.e.a. zich af op de avond van *alden kinderen dach 1730.*

28-06-1734.

De huisvrouw van Gerard Schreurs heeft gras gesneden op door de gemeente verpachte *witsen grindt in de Maese ontrent Rijckel.* En dat is verboden. Door de veldbode Francis Mooren *geattrappeert worden, en haer willende schutten; heeft sij den selven veldtbode bij den cop gegrepen tot dreij reijsen ter aerden geworpen, sijne kleederen gescheurt, en het pandt verweijgert, seggende ick ken dich voor geenen veldtbode, dou bis eenen schelm, alle de luijden kennen dich, en dergelijcke injurien meer.*

Uit het verweer gehouden door procureur Timmermans 12 juli, blijkt het (uiteraard!) toch iets anders te liggen. Het land was nl. verpacht op dezelfde voet en voorwaarden als de afgelopen jaren. Toen

mochten de inwoners ook gras snijden *mits dat de witsen niet en wierden gekrenckt, ofte beschaedight.* De huisvrouw van Schreurs en andere naburen hebben zich bij het grassnijden hier ook aan gehouden zodat ze ook *te recht het pant hebben verweijgert, aen seeckere Francis Mooren, de welcke sij voor geenen veltbode en hebben erkent, nochte en gedencken te erkennen.* Verder wordt uitdrukkelijk ontkend dat zij Mooren ter aarde geworpen heeft *het geene oock in geen gesondt oordeel en can vallen want eenen stercken manspersoon sijn van een fragile vrouwpersoon niet en sal laten ter aerden werpen.* Integendeel, Mooren heeft haar onfatsoenlijk en met geweld vastgegrepen en wel zodanig dat haar rokken zijn gescheurd en zij zich heeft moeten weren om uit zijn handen te geraken. Tot slot voor wat betreft de scheldwoorden heeft zij Mooren *geenen anderen naem en heeft gegeven, als waer voor hij niet alleenlijck tot Swalmen, maer oock binnen dese Gemeente, ende alle andere om liggende plaetsen, oopenbaerlijck bekent is.*

Resumerend: de huisvrouw van Schreurs heeft niets misdaan en de hele aanklacht is ongefundeerd. En nogmaals over het niet erkennen van de veldbode: *den welcken van sulck gedraegh, ende reputatie moet wesen, dat daer op niet en valt te seggen, welck daenighe gerequireerde qualiteijten aen den persoone van Francis Mooren ontbreeckende.*

Het gericht besluit na de vakantie (ook toen al!) de zaak verder af te handelen. Helaas, door het ontbreken van een bladzijde in het protocollenboek kennen we het vervolg niet.

08-10-1736.

De oud-schepen Jan Geredts, die thans te Buggenum woont, is nog schatpenningen verschuldigd aan schatheffer van Daell en wel 16 pattacons 1 schilling 1 stuiver en 2 deniers brabant.

Bericht uit de Swalmbode

Jaargang 3 – nr. 32 zaterdag 10 augustus 1957

Samenstelling: Els Janssen – van Avesaath

Primitieve tijdaanwijzers

Zij, die het slechtste gebruik maken van hun tijd klagen het meest over de kortheid ervan.

“De tijd snelt voort”, zeiden ook reeds de ouden; al hadden zij geen chronometers, waarop zij het verstrijken der uren konden aflezen. De alleroudste vorm van tijdaanwijzing vinden wij in de zonnewijzer, waarvan reeds in de vroegste oudheid wordt gewag gemaakt. Ongetwijfeld was dit dan ook het meest voor de hand liggend, eenvoudige instrument, dat met onfeilbare zekerheid de tijd aanwees. Dit neemt niet weg dat de zonnewijzer vele bezwaren had. Vertoont de zon zich niet,

Zonnewijzer op voorplein kasteel Hillenraad

dan heeft de zonnewijzer geen nut, terwijl hij in de winter hoogstens 7 à 8 uur per dag dienst kon doen. Gedurende de nacht verricht hij natuurlijk in het geheel geen dienst; misschien mogen wij veronderstellen, dat de volkeren der oudheid dit gemis niet al te sterk hebben gevoeld, gewoon als zij waren met de kippen op stok te gaan. Toch heeft men getracht de zonnewijzer aan te vullen met een maanwijzer, die volgens de stand der maan de uren aanwees. Deze ‘maanklok’ stuitte echter op zoveel zwarigheden, daar zij rekening moest houden met de verschillende schijnstanden van vrouwe Luna – die zich bovendien veel minder geregeld liet zien dan de zon – dat zij zich nergens heeft kunnen inburgeren. De eerste ernstige mededinger van de zonnewijzer was de waterklok. Men had namelijk spoedig opgemerkt, dat een bepaalde hoeveelheid water, die door een klein gaatje geregeld wegloopt, daarover steeds eenzelfde bepaalde tijd doet. Op deze waarneming nu was de uitvinding gebaseerd van het wateruurwerk of de klepsydra, die naar het schijnt het eerste bij de Grieken in gebruik kwam. Zoveel is in elk geval zeker, dat in 140 na Christus een Egyptenaar een verbeterd wateruurwerk vervaardigde, dat zowel 's nachts als overdag met grote nauwkeurigheid de tijd aangaf. Hij had aan de hand van een zonnewijzer een uurindeling op een watervat aangetekend, berekend naar de hoeveelheid water, die telkens in een uur was weggelopen. Zijn waterklok moet er ongeveer hebben uitgezien als onze thermometers, met dit onderscheid echter, dat de uurstrepen verder van elkaar stonden naar gelang er meer water in het vat was, daar het water de eerste uren ten gevolge van de zwaardere druk natuurlijk sneller afloopt. Mits men zorgde, dat er steeds tijdig water werd bijgevoegd van gelijke temperatuur en er op lette, dat de afvoerbuus niet verstopt raakt, moet dit wateruurwerk het zeer goed hebben voldaan. Het was in Egypte dan ook algemeen in gebruik. Van daar werd de waterklok overgebracht naar Griekenland en later naar Rome. Elke stad had haar eigen wateruurwerk, dat op het openbare marktplein was opgesteld, en aan de hoede van een speciale bewaker was toevertrouwd, die voor geregelde watertoevoer moest zorgen.

Cicero berichtte, dat de duur der redevoeringen van de senatoren op het forum door wateruurwerken, die tot dat doel waren opgesteld, werd geregeld. Tot in de middeleeuwen bleef deze primitieve tijdaanwijzer in verschillende delen van Europa in gebruik; in Frankrijk en Italië moeten ze hier en daar tot op het einde van de 16e eeuw zijn voorgekomen. Dit neemt intussen niet weg, dat het nauwkeurig toezicht, dat zij vereisten dikwijls zeer bezwaarlijk bleek, zodat men naast het water ook gebruik maakte van zand, dat eveneens gemakkelijk vloeit doch minder zorg vereist en dat – zei het in bescheiden vorm – nog tot op deze dag zijn plicht trouw vervult. Fijn, droog zand glijdt met onveranderlijke snelheid door een kleine opening, waardoor het gunstig verschilt van het water dat, gelijk wij zagen, sneller wegloopt naarmate de druk die erop staat groter is. Zand blijft ongevoelig voor druk; onverschillig met welk gewicht men het bezwaart, het zal steeds met gelijke snelheid weglopen. Ook temperatuurverschil oefent er geen invloed op uit. Van deze eigenschap maakt men gebruik om zanduurwerken te construeren. Wanneer dit is geschied laat zich niet meer met zekerheid vaststellen; doch dat ook deze vinding zich in de grijze oudheid verliest bewijst een oud Grieks bas-reliëf, dat de bruiloft van Peleus en Thetis voorstelt en waarop Morphues is afgebeeld met een zandloper.

Poor of prei?

Paul Bloemen

De omvang van de woordenschat van de Limburgse dialecten is enorm. Wetenschappers hebben die woordenschat uiteindelijk helemaal in kaart gebracht, dankzij de vrijwillige medewerking van vele contactpersonen uit vrijwel alle Limburgse plaatsen. Talloze vragenlijsten werden sinds 1914 ingevuld en verwerkt. Vele bronnen zijn inmiddels digitaal toegankelijk gemaakt en voor moedertaalliefhebbers is het aangenaam surfen in de digitale wereld van onze moedertaal. Een van die bronnen is het Elektronisch Woordenboek van de Limburgse dialecten, kortweg het e-WLD (<https://www.e-wld.nl> of gewoon googelen: e-wld). Een tweede interessante bron vormt het Meertens Instituut in Amsterdam (www.meertens.knaw.nl of Meertens

De zandloper

De Atheners droegen als horloge een zandloper bij zich. In de middeleeuwen trof men in ieder huis een zandloper aan. Ook nu vindt men hem nog in bijna elke keuken. In de symboliek is hij verheven tot beeld van vergankelijkheid van het menselijk leven, o.a. aan de ingang van kerkhoven en op graftekens. In de 17e en 18e eeuw bestond het gebruik om een zandloper op de preekstoel te zetten, omdat predikanten in het vuur hunner rede wel eens de tijd en uur vergaten. Dergelijke zandlopers liepen precies in een uur af. We willen besluiten met een anekdote, die haar oorsprong vindt in laatst vermeld gebruik van de zandloper. Een predikant in een kleine Duitse gemeente was pas halfweg met zijn preek toen hij bemerkte dat zijn zandloper al afgelopen was. Man van humor en gevatheid als hij was sprak hij: "Beminde gelovigen, daar ik weet dat gij allen brave lieden zijt, laat ons nog een glas nemen!" Hierop keerde hij bedaard de zandloper om en zette zijn preek voort.

Schrijver van dit artikel is helaas niet bekend.

Bronvermelding: De Swalmbode-archief MHVS.

Instituut). Vele databanken over taal en cultuur in Nederland staan gratis ter beschikking. Een ervan is PLAND, de plantennamen in de Nederlandse dialecten. Voer bij de volksnaam <poor> in en je ziet op een kaart meteen waar poor het gangbare woord is. Opvallend is dat Noord-Limburg geen poor kent, daar hebben ze alleen maar prei. Typ <prei> in en je ziet dat Midden- en Zuid-Limburg geen prei kennen maar poor. Een persoon van de in totaal 487 contactpersonen gaf aan dat prei een suikerbiet zou zijn. Wellicht verkeerde deze in kennelijke staat tijdens het invullen van de vragenlijst of kan een biet niet van prei onderscheiden. Ocherm... poor man of poor woman zegke de Ingelse. Dao is poor ermeutig en get zieligs.

Zo was het

De Tien Geboden Offenbeek: Deze woningen lagen aan de noordzijde van de St. Jozefweg tussen de huidige Offenbekermarkt en de Eikenlaan. Gebouwd in 1922, bouwkosten fl. 30.000 tot fl. 35.000. Gebouwd door aannemersbedrijf Litjens Reuver. Opdrachtgever woningvereniging St. Jozef. Afgebroken in 1973. Op deze plek ligt nu de Basisschool de Meander Reuver.

